Politeja
Nr 4(104), 2026, s. 87-116
https://doi.org/10.12797/Politeja.23.2026.104.05
Licencja: CC BY-NC-ND 4.0

Jeremiasz SALAMON
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
salamonj@uek.krakow.pl

Marcin SEMCZUK
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
semczukm@uek.krakow.pl

GŁOSOWANIE PODZIELONE W WYBORACH PREZYDENTA ORAZ RADY MIASTA KRAKOWA W DNIU 7 KWIETNIA 2024 ROKU[1]

ABSTRACT **Split-ticket voting in the elections of the Mayor of the City of Kraków and the Kraków City Council on 7 April 2024**

This article analyses the phenomenon of split-ticket voting in the municipal elections held in Kraków on 7 April 2024. Split-ticket voting is supporting candidates of different political parties in a single election. It is a common phenomenon in electoral systems that allows voters to express a preference for more than one candidate or party and is an important aspect of voting behaviour. Although this phenomenon has been the subject of numerous studies in the context of parliamentary and presidential elections, research on split-ticket voting at the local government level, characterised by specific dynamics of local conditions, remains relatively limited, thus creating a research gap in the subject of the study, which further justifies the undertaking of the present topic. Therefore, the study's objectives were to determine the scale of split-ticket voting, identify electorates prone to split their votes and present the spatial differentiation of this phenomenon in the context of local self-government elections in Kraków. The analyses were based on data from the National Election Commission (PKW) covering the results of voting for lists of candidates to the Kraków City Council

[1] Publikacja prezentuje wyniki badań naukowych przeprowadzonych w ramach projektu nr 026/GGR/2024/POT finansowanego ze środków subwencji przyznanej Uniwersytetowi Ekonomicznemu w Krakowie.

and candidates for the position of Mayor. This data allowed analyses in various spatial arrangements, from the entire city level to Kraków's districts, constituencies, and individual polling wards. The results of the research indicate that in the first round of the local self-government elections in Krakow, 71,403 voters (24.8% of those voting for the lists of committees with presidential candidates) split their votes by supporting the candidate for Mayor and the list of candidates for city councillors registered by two different electoral committees. Including voters supporting lists of councillor candidates registered by committees without presidential candidates, this percentage rises to 27% (79,975 voters). The largest group of "vote splitters" were voters who supported Łukasz Gibała in the presidential election without voting for the associated city council list (73%). The research also showed spatial variation in split-ticket voting at different levels. At the district level, the highest level of split voting occurred in District XVII (over 43%) and the lowest in District VI (16.7%). The highest percentage of voters who split their votes between the presidential candidates and the lists of councillor candidates proposed by the two electoral committees was recorded in constituency no. 7 (36%) and the lowest in constituencies no. 3 and no. 4 (21% and 20% respectively). Analysing the ward-level results reveals a correlation between the increase in the share of split votes and increasing distance from the city centre, especially towards the eastern boundaries of Kraków.

Keywords: split-ticket voting, electoral geography, election of the Mayor of the City of Kraków on 7 April 2024, election to the Kraków City Council on 7 April 2024

Słowa kluczowe: głosowanie podzielone, geografia wyborcza, wybory Prezydenta Miasta Krakowa 2024 r., wybory do Rady Miasta Krakowa 2024 r.

WSTĘP

Dotychczasowe badania nad głosowaniem podzielonym koncentrowały się przede wszystkim na kontekście wyborów ogólnokrajowych. W ich ramach analizowano m.in. wpływ czynników socjodemograficznych, identyfikacji partyjnej, postaw wobec kandydatów i programów wyborczych na decyzję o podziale głosów. Badano również konsekwencje tego zachowania wyborczego dla funkcjonowania systemów politycznych, np. dla relacji między władzą wykonawczą i ustawodawczą. Jednak stosunkowo mało uwagi poświęcono głosowaniu podzielonemu w kontekście wyborów władz lokalnych. Zagadnienie to wydaje się szczególnie interesujące w kontekście przeprowadzanych w Polsce wyborów władz gminnych (miejskich), w trakcie których wyborcy mają możliwość jednoczesnego wyboru organów: wykonawczego (wójta, burmistrza, prezydenta

miasta) oraz uchwałodawczego (rady gminy lub rady miasta). Ta właśnie luka badawcza skłoniła autorów niniejszego artykułu do przeprowadzenia badania, którego przedmiotem jest głosowanie podzielone – specyficzny rodzaj zachowania wyborczego występujący przy okazji jednoczesnych (przeprowadzanych tego samego dnia) wyborów organu wykonawczego oraz organu uchwałodawczego gminy. Istota tego zachowania wyraża się w oddaniu (podzieleniu) przez część wyborców przysługujących im głosów na kandydata na prezydenta (wójta, burmistrza) oraz listę kandydatów na radnych zarejestrowanych przez dwa różne komitety wyborcze. Kontekst dla analiz głosowania podzielonego przeprowadzonych w niniejszym artykule stanowią wybory Prezydenta Miasta Krakowa oraz radnych Rady Miasta Krakowa, które odbyły się 7 kwietnia 2024 roku. Przeprowadzone badanie ukierunkowane zostało na osiągnięcie trzech celów: 1) określenie skali głosowania podzielonego w I turze wyborów samorządowych przeprowadzonych w Krakowie; 2) identyfikacja elektoratów, które w tych wyborach były najbardziej skłonne do rozdzielenia głosów; 3) przedstawienie przestrzennych zróżnicowań intensywności głosowania podzielonego w Krakowie. W przeprowadzonych analizach wykorzystano dane Państwowej Komisji Wyborczej (PKW), zaś przestrzenne zróżnicowania częstotliwości głosowania podzielonego zostały przedstawione zarówno w skali całego miasta, jego dzielnic, jak i okręgów wyborczych oraz obwodów głosowania.

W strukturze niniejszego artykułu wyodrębniono pięć zasadniczych części. W pierwszej z nich wyjaśnione zostało pojęcie głosowania podzielonego. Następnie, w drugiej części, zarysowany został kontekst, jaki dla podziału głosów tworzą wybory organów wykonawczych i uchwałodawczych jednostek lokalnego samorządu terytorialnego w Polsce. W trzeciej części scharakteryzowane zostały sformułowane przez autorów pytania badawcze, teza oraz zastosowane podejście badawcze. Czwarta część stanowi syntetyczny opis przebiegu rozstrzygnięć, które zapadły w Krakowie w wyniku głosowania przeprowadzonego 7 kwietnia 2024 roku. W ostatniej części skoncentrowano się na określeniu częstotliwości, z jaką Krakowianie dzielili przysługujące im głosy oraz identyfikacji grup wyborców popierających poszczególnych kandydatów na Prezydenta Miasta Krakowa, które najchętniej wyrażały swoje preferencje polityczne zgodnie z tym schematem. Ponadto przedstawiono przestrzenne zróżnicowanie częstotliwości głosowania podzielonego w poszczególnych częściach miasta.

CZYM JEST GŁOSOWANIE PODZIELONE?

Zachowanie wyborcze polegające na jednoczesnym (przy okazji jednego głosowania) udzielaniu poparcia kandydatom reprezentującym różne ugrupowania polityczne określane jest w literaturze przedmiotu mianem głosowania podzielonego. W literaturze anglojęzycznej dla jego opisania najczęściej wykorzystywane są terminy: *split ticket voting* (głosowanie podzielone), *ticket splitting* (podział głosów) oraz *split ticket* (podzielony głos). W niektórych pracach możemy również natrafić na określenia *divided*

voting oraz *divided vote*[2]. Zachowaniem przeciwnym do podziału głosów jest oddanie głosu spójnego, określanego w literaturze anglojęzycznej jako *straight vote*.

Pojęcie głosowania podzielonego ukuto w Stanach Zjednoczonych, gdzie podział głosów dokonywany przez część elektoratu stanowi stały element krajobrazu wyborczego. Konstrukcja amerykańskiego systemu wyborczego umożliwia bowiem dzielenie głosów w wielu kombinacjach – wyborca może udzielić poparcia kandydatom reprezentującym różne partie polityczne rywalizujące m.in. w wyborach prezydenckich, gubernatorskich, lokalnych, na członków Izby Reprezentantów, Senatu czy legislatyw stanowych[3]. Jak pokazują dane pozyskiwane w ramach American National Election Studies, w latach 1952-2020 przy okazji jednoczesnych (przeprowadzanych tego samego dnia) wyborów prezydenta Stanów Zjednoczonych oraz członków Kongresu średnio ok. 18% wyborców decydowało się na podział głosów. Pomimo iż rozdzielacze głosów stanowią w amerykańskim elektoracie grupę stosunkowo nieliczną, dysponują potencjałem umożliwiającym im przesądzanie o ostatecznym rozstrzygnięciu wyborów. Ich status „języczka u wagi" wynika z utrzymującego się od wielu lat na stabilnym i porównywalnym poziomie poparcia dla Demokratów i Republikanów. Jak słusznie zauważyli Walter de Vries oraz V. Lance Tarrance Jr: [...] *w sytuacji, w której w wyborach prezydenckich i do Izby Reprezentantów 80% Amerykanów oddaje spójne głosy popierające Republikanów lub Demokratów, rozdzielacze głosów stają się nie tylko interesującym przedmiotem badań, ale przede wszystkim kluczową grupą elektoratu z punktu widzenia ostatecznego rozstrzygnięcia wyborczego*[4].

Głosowanie podzielone nie jest wyłączną cechą amerykańskich wyborów. Zgodnie z najogólniejszym ujęciem tego schematu wyrażania preferencji politycznych głos uznaje się za podzielony, jeśli wyborca W udzielił poparcia partii P w rywalizacji R, zaś w rywalizacji $\sim R$ zagłosował na partię $\sim P$. Z kolei udzielenie poparcia przez wyborcę W partii P zarówno w rywalizacji R, jak i $\sim R$ jest równoznaczne z oddaniem spójnego głosu[5]. Ta minimalistyczna definicja głosowania podzielonego ma bez wątpienia dwie zasadnicze zalety. Po pierwsze, dobrze oddaje istotę tego fenomenu, która wyraża się w udzielaniu poparcia różnym ugrupowaniom. Po drugie, zwraca uwagę, iż ten rodzaj

[2] B.C. Burden, D.C. Kimball, *Why Americans Split Their Ticket. Campaign Competition, and Divided Government*, Ann Arbor 2002; R. D'Alimonte, *Mixed Electoral Rules, Partisan Realignment and Party System Change in Italy*, [w:] *Mixed-Member Electoral Systems. The Best of Both Worlds?*, red. M.S. Shugart, M.P. Wattenberg, Oxford 2005, s. 323-350.

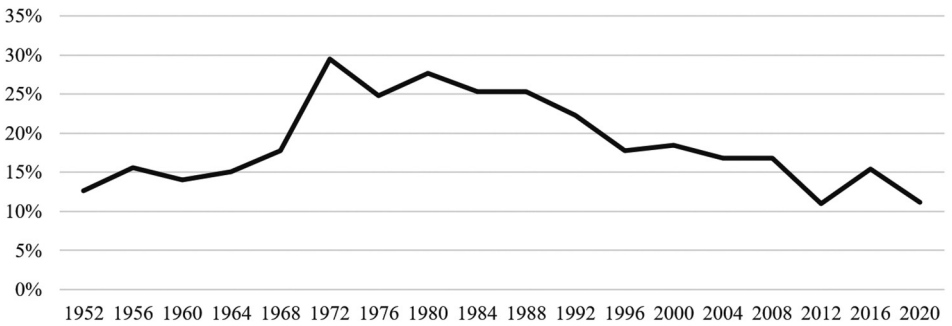
[3] B.C. Burden, D.C. Kimball, *Why Americans Split Their Ticket*...; V.V. Chari, L.E. Jones, R. Morima, *The Economics of Split-Ticket Voting in Representative Democracies*, „The American Economic Review" 1997, vol. 87, nr 5, s. 957-976; W. De Vries, V.L. Tarrance Jr., *The Ticket-Splitters. A New Force in American Politics*, Grand Rapids 1972; I. McAllister, R. Darcy, *Sources of Split-Ticket Voting in the 1988 American Elections*, „Political Studies" 1992, vol. 40, nr 4, s. 695-712; M.P. Wattenberg, *Ticket Splitting in the United States*, [hasło w:] *International Encyclopedia of Elections*, red. R. Rose, Washington 2000, s. 312-314.

[4] W. De Vries, V.L. Tarrance Jr., *Checked and Balance. How Ticket-Splitters Are Shaping the New Balance of Power in American Politics*, Grand Rapids–Cambridge 1998, s. 62-63.

[5] B.C. Burden, G. Helmke, *The Comparative Study of Split-Ticket Voting*, „Electoral Studies" 2009, nr 28, s. 2.

zachowania wyborczego stanowi cechę wielu systemów wyborczych, a w szczególności tych, które umożliwiają wyborcom jednoczesne (w ramach jednego aktu wyborczego) wyrażenie preferencji wobec więcej niż jednego kandydata bądź partii politycznej. Swoje głosy mogą podzielić zarówno obywatele, którzy przy okazji jednej wizyty w lokalu wyborczym dokonują wyboru kandydatów do kilku organów znajdujących się na różnych szczeblach władzy, jak i ci, którzy wybierając swoich reprezentantów do jednego organu, dysponują co najmniej dwoma głosami. Dlatego też w różnych kontekstach wyborczych głosowanie podzielone będzie przebiegało według odmiennych schematów.

Wykres 1. Głosowanie podzielone w USA w latach 1952-2020

Źródło: American National Election Studies, [online] https://electionstudies.org/data-tools/anes-guide/anes-guide.html?chart=split_vs_straight_ticket_vote, 10 X 2024.

Głosowanie podzielone możliwe jest w państwach, w których parlament i głowa państwa wyłaniane są w drodze bezpośrednich wyborów przeprowadzanych tego samego dnia. Z taką sytuacją mamy do czynienia m.in. raz na sześć lat w Meksyku oraz co cztery lata w Stanach Zjednoczonych i Brazylii. W tym kontekście wyborczym głosowanie podzielone będzie równoznaczne z udzieleniem poparcia kandydatom reprezentującym różne ugrupowania rywalizujące o prezydenturę oraz mandaty w parlamencie[6].

Również jednoczesne wybory do obu izb parlamentu (np. Australia, Belgia, Hiszpania, Włochy, Polska) stanowią okazję do podziału głosów[7]. W tym przypadku uznaje się, że obywatel podzielił przysługujące mu głosy, jeżeli w wyborach do izby niższej udzielił poparcia kandydatowi innego ugrupowania niż to, na które zagłosował w wyborach do izby wyższej.

W kontekście wyborów parlamentarnych, podział głosów możliwy jest także w państwach, które na potrzeby wyłonienia składu parlamentu wykorzystują tzw. mieszane

[6] B. Ames, A. Baker, L.R. Renno, *Split-Ticket Voting as the Rule: Voters and Permanent Divided Government in Brazil*, „Electoral Studies" 2009, vol. 28, nr 1, s. 8-20; G. Helmke, *Ticket Splitting as Electoral Insurance: The Mexico 2000 Elections*, „Electoral Studies" 2009, vol. 28, nr 1, s. 70-78.

[7] S. Bowler, D. Denemark, *Split Ticket Voting in Australia: Dealignment and Inconsistent Votes Reconsidered*, „Australian Journal of Political Science" 1993, vol. 28, nr 1, s. 19-37; G. Helmke, *Ticket Splitting as Electoral Insurance*...

systemy wyborcze (np. Niemcy, Nowa Zelandia, Japonia). David M. Farrell[8] definiuje tego typu systemy przez pryzmat ich zasadniczej cechy, którą jest jednoczesne wykorzystanie różnych formuł wyborczych (większościowej oraz proporcjonalnej) w ramach jednej elekcji. W praktyce oznacza to, że część spośród członków parlamentu uzyskuje swoje mandaty poprzez listy wyborcze (proporcjonalna część systemu), zaś część dzięki zwycięstwu odniesionemu w jednomandatowych okręgach wyborczych (większościowa część systemu). W zdecydowanej większości systemów mieszanych konsekwencją tej konstrukcji jest przyznanie wyborcy dwóch głosów, za pomocą których udziela swojego poparcia liście partyjnej (w części proporcjonalnej systemu) oraz kandydatowi (w części większościowej systemu). Co istotne, wyborca nie jest zobowiązany ani do wykorzystania obu przysługujących mu głosów, ani też do oddania obu głosów na listę i kandydata zgłoszonych do rywalizacji wyborczej przez tę samą partię polityczną. To rzecz jasna może prowadzić do głosowania podzielonego polegającego na oddaniu przez wyborcę głosu przysługującego mu w części większościowej na kandydata ugrupowania innego niż to, którego liście udzielił poparcia w części proporcjonalnej[9]. Dla przykładu, zgodnie z tym schematem swoje preferencje wyborcze przy okazji elekcji do Bundestagu poprzedzających zjednoczenie Niemiec (1957-1987) wyrażało średnio mniej niż 10% głosujących. Jednakże począwszy od wyborów parlamentarnych z 1990 roku zauważalny jest systematyczny wzrost odsetka rozdzielaczy głosów w niemieckim elektoracie, który najwyższy poziom osiągnął w 2017 roku, kiedy to niemal co czwarty głosujący podzielił swoje głosy[10]. Przez badaczy niemieckiego systemu wyborczego, nie bez racji, ta grupa wyborców określana jest mianem *małego, ale politycznie ważnego elektoratu*[11].

Okazją do podziału głosów mogą być również przeprowadzane w tym samym czasie wybory do organów władzy centralnej (krajowej) oraz regionalnej czy też lokalnej[12].

8 D.M. Farrell, *Electoral systems: a comparative introduction*, Basingstoke 2001.

9 K. Bawn, *Voters Responses to Electoral Complexity: Ticket-Splitting. Rational Voters and Representation in the Federal Republic of Germany*, „British Journal of Political Science" 1999, vol. 29, nr 3, s. 487-505; E. Jesse, *The West German Electoral System: The Case for Reform, 1949-1987*, „West European Politics" 1988, vol. 10, nr 3, s. 434-448; G.K. Roberts, *German Electoral Politics*, Manchester 2006; H. Schoen, *Split-Ticket Voting in German Federal Elections, 1953-90: An Example of Sophisticated Balloting?*, „Electoral Studies" 1999, vol. 18, nr 4, s. 473-496; *Voters' Veto: The 2002 Election in New Zealand and the Consolidation of Minority Government*, red. J. Vowles, Auckland 2004.

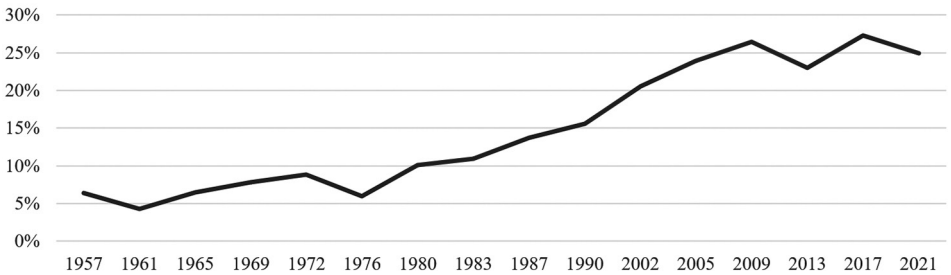
10 Z jeszcze wyższym poziomem głosowania podzielonego mamy do czynienia w nowozelandzkich wyborach do Izby Reprezentantów, w których w latach 1996-2023 średnio co trzeci wyborca rozdzielał przysługujące mu głosy. Patrz dane Nowozelandzkiej Komisji Wyborczej: https://electionresults.govt.nz/.

11 D. Nohlen, *Prawo wyborcze i system partyjny. O teorii systemów wyborczych*, przeł. R. Alberski, J. Sroka, Z. Wiktor, Warszawa 2004, s. 332.

12 Ch.J. Carman, R. Johns, *Linking Coalition Attitudes and Split-Ticket Voting. The Scottish Parliament Elections of 2007*, „Electoral Studies" 2010, vol. 29, nr 3, s. 381-391; J. Curtice, D. McCrone, N. McEven, M. Marsh, R. Ormston, *Revolution or Evolution? The 2007 Scottish Elections*, Edinburgh 2009; J. Elklit, U. Kjaer, *Split-ticket Voting in Times of Sub-national Government Reorganisation: Evidence from Denmark*, „Scandinavian Political Studies" 2009, vol. 32, s. 422-439; R. Rose, *Ticket Splitting*, [hasło w:] *International Encyclopedia of Elections*, red. R. Rose, Washington 2000, s. 311-312; A. Sanz,

W tym przypadku głosowanie podzielone będzie oznaczało udzielenie poparcia różnym ugrupowaniom rywalizującym w wyborach narodowych, regionalnych lub lokalnych. Sytuacja ta dotyczy państw o strukturze zarówno federalnej (m.in. Kanada, Indie, Niemcy), jak i unitarnej (m.in. Izrael, Wielka Brytania, Dania)[13]. Warto zwrócić uwagę, że jeżeli wybory te dotyczą różnych szczebli samorządu (lokalnego, ponadlokalnego, regionalnego), obywatele również będą dysponowali szansą na oddanie głosów na różne partie polityczne[14].

Wykres 2. Głosowanie podzielone w wyborach do niemieckiego Bundestagu z lat 1957-2021

Źródło: The Federal Returning Officer, [online] https://www.bundeswahlleiterin.de/en/service/glossar/s/stimmenkombination-stimmensplitting.html, 10 X 2024.

Dodatkową możliwością do dokonania podziału głosów pomiędzy różne ugrupowania dysponują obywatele Unii Europejskiej. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, iż ten rodzaj zachowania wyborczego pojawia się przy okazji przeprowadzanych tego samego dnia wyborów do Parlamentu Europejskiego oraz narodowych organów przedstawicielskich (szczebla krajowego, regionalnego lub lokalnego). Taka sytuacja miała miejsce m.in. w 1987 roku, kiedy wybory europejskie, regionalne i lokalne przeprowadzono tego samego dnia w większości hiszpańskich wspólnot autonomicznych[15].

Wielość kontekstów, w których wyborca może podzielić przysługujące mu głosy, wymaga pewnego uporządkowania. W literaturze przedmiotu w tym celu najczęściej wykorzystywane jest kryterium kierunku, zgodnie z którym przebiega podział głosów. Na tej podstawie wyróżnia się: 1) horyzontalny podział głosów, który możliwy jest tylko w przypadku rywalizacji o wiele równoważnych (znajdujących się na tym samym

Split-Ticket Voting in Multi-Level Electoral Competition: European, National and Regional in Spain, [w:] *The Multilevel Electoral System of EU*, red. C. van der Eijk, H. Schmitt, Mannenheim 2008, s. 101-136.

13 A. Arian, S. Weiss, *Split-Ticket Voting in Israel*, „The Western Political Quarterly" 1969, vol. 22, nr 2, s. 375-389; C. Rallings, M. Trascher, *Explaining Split-Ticket Voting at the 1979 and 1997 General and Local Elections in England*, „Political Studies" 2003, vol. 51, nr 3, s. 558-572; C. Rallings, M. Trascher, *Split-Ticket Voting at the 1997 British General and Elections: An Aggregate Analysis*, [w:] „British Elections and Parties Review" 1998, vol. 8, nr 1.

14 C. Rallings, M. Trascher, *Split-Ticket Voting at the 1997 British General and Elections*...

15 A. Sanz, *Split-Ticket Voting in Multi-Level Electoral Competition*...

szczeblu władzy) urzędów oraz 2) wertykalny podział głosów, który się pojawia, gdy rywalizacja wyborcza toczy się o urzędy znajdujące się na różnych szczeblach (poziomach) władzy[16].

WYBORY SAMORZĄDOWE W POLSCE JAKO KONTEKST GŁOSOWANIA PODZIELONEGO

Wybory samorządowe stanowią fundament lokalnej demokracji i mechanizm realnego wpływu obywateli na funkcjonowanie ich najbliższego otoczenia społeczno-politycznego. Od momentu przywrócenia w 1990 roku samorządności na poziomie gminnym (lokalnym) wybory te przeszły szereg zmian zarówno w zakresie systemu wyborczego, jak i roli partii politycznych oraz udziału obywateli w procesie wyborczym. Dziwić zatem nie powinien bogaty dorobek polskiej literatury poświęconej temu właśnie zagadnieniu. Publikacje polskich badaczy dostarczają wszechstronnych analiz wyborów samorządowych, uwzględniając aspekty systemowe[17], polityczne[18], medialne[19] oraz społeczne[20]. Z perspektywy niniejszego opracowania kluczowy jest nurt badań nad

16 *Tamże*.

17 A. Gendźwiłł, *Wybory lokalne w Polsce. Uczestnictwo, konkurencja i reprezentacja polityczna w demokracjach mniejszej skali*, Warszawa 2020; K.A. Kuć-Czajkowska, J. Wasil, M. Sidor, *Konsekwencje systemu wyborczego do miejskich samorządów w Polsce – wybrane problemy*, „Acta Politica Polonica" 2017, nr 3(41), s. 31-54; R. Miernik, *Charakterystyka wyborów samorządowych w Polsce*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis" 2019, nr 24, s. 103-116; K. Sidorkiewicz, *Zmiany prawa wyborczego w wyborach samorządowych w latach 1990-2010 i ich skutki*, [w:] *Prawne uwarunkowania funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce*, red. H. Gawroński, K. Olszewska, K. Sidorkiewicz, K. Starańczak, Elbląg 2020, s. 46-66; B. Słobodzian, *Wybory samorządowe 2018 roku, a zmiany w organizacji wyborów*, [w:] *Prawne uwarunkowania funkcjonowania samorządu terytorialnego*..., s. 25-34.

18 M. Drzonek, *Reelekcje prezydentów miast w wyborach bezpośrednich w Polsce*, Kraków 2013; M. Drzonek, *Wskaźniki badania pozycji politycznej „wiecznych prezydentów"*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Acta Politica" 2015, nr 33(3), s. 91-108; M. Drzonek, *Im dłużej, tym „bezpartyjniej"? Włodarze dużych miast w wyborach 2002-2018*, „Przegląd Politologiczny" 2019, nr 2, s. 123-140; J. Flis, *Partie polityczne w wyborach prezydentów miast*, „Studia Politologiczne" 2011, nr 20, s. 139-159; A. Gendźwiłł, *Independent Mayors and Local Lists in Large Polish Cities: Towards a Non-partisan Model of Local Government?*, „Local Government Studies" 2012, vol. 38, nr 4, s. 501-522; I. Wit-Świątkowska, *Pozycjonowanie oferty wyborczej w wyborach prezydentów miast*, „Studia Politologiczne" 2011, nr 20, s. 160-177; W. Grabowski, *Czynniki determinujące reelekcję prezydentów polskich miast*, „Studia Regionalne i Lokalne" 2016, nr 4(66), s. 97-114; R. Matyja, *Zachowania wyborcze mieszkańców miast w latach 1990-2015 a afiliacje polityczne ich prezydentów po 2002 roku*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Acta Politica" 2015, nr 33(3), s. 5-31.

19 *Wybory samorządowe w kontekście mediów i polityki*, red. M. Magoska, Kraków 2008; A. Hess, *Mediatyzacja lokalnej komunikacji politycznej i strategie partyjne w kontekście samorządowych kampanii wyborczych*, [w:] *Profesjonalizacja i mediatyzacja kampanii politycznych w Polsce*, red. K. Churska-Nowak, S. Drobczyński, Poznań 2011, s. 147-172.

20 *Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego: Studium teoretyczno-empiryczne*, red. E. Bujwid-Kurek, M. Kiwior-Filo, M. Banaś, Kraków 2024; A. Turska-Kawa, *Wybory samorządowe w świadomości społecznej – postawy, zaangażowanie, percepcja*, [w:] *Wybory samorządowe 2010*, red. M. Kolczyński, W. Wojtasik, Sosnowiec 2011, s. 27-42.

przestrzennymi wzorcami zachowań wyborczych w wyborach samorządowych. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na prace analizujące przestrzenne zróżnicowanie wyników wyborów na poziomie krajowym[21] (podział na województwa, powiaty i gminy), regionalnym[22] (wybrane województwa) oraz lokalnym[23] (pojedyncze miasta i gminy). Szczególnie interesujące są opracowania dotyczące skali wewnątrzmiejskiej, ukazujące przestrzenne zróżnicowanie zachowań wyborczych w jednostkach takich jak dzielnice, osiedla czy obwody głosowania. Tego typu analizy zostały przeprowadzone dla części dużych polskich miast, m.in. Warszawy[24], Łodzi[25] i Szczecina[26].

W dorobku polskiej nauki nie zidentyfikowano jednakże prac, które w kompleksowy sposób odnosiłyby się do problematyki głosowania podzielonego w polskich wyborach samorządowych. Tym samym przeprowadzane tego samego dnia bezpośrednie wybory do organów jednostek samorządu terytorialnego w Polsce stwarzają interesujący i stosunkowo słabo rozpoznany kontekst badań nad głosowaniem podzielonym. Należy pamiętać, że pod terminem „wybory samorządowe" kryje się tak naprawdę kilka odrębnych rywalizacji wyborczych, przy okazji których wyborcy oddają swoje głosy na wójta (burmistrza, prezydenta miasta), członków rady gmin (miasta), członków rady

[21] M. Drzonek, J. Flis, A. Wołek, *Wybory lokalne*, [w:] *Atlas wyborczy Polski*, red. M. Kowalski, P. Śleszyński, Warszawa 2018, s. 239-246; R. Matyja, *Zachowania wyborcze mieszkańców miast...*; R. Matyja, *Zróżnicowanie przestrzenne zachowań wyborczych w miastach prezydenckich. Wybory sejmowe 2015*, „Acta Politica Polonica" 2016, nr 2(36), s. 5-19.

[22] T. Zarycki, *Regionalne zróżnicowanie preferencji wyborczych w województwie tarnobrzeskim*, [w:] *Vie politique locale. Ouvrage collectif, Collection de L'Ecole Internationale de Sciences Politiques Katowice*, red. J. Wódz, Katowice 1994, s. 221-236; M. Kowalski, *Województwo małopolskie na mapie wyborczej Polski*, [w:] *Geograficzne uwarunkowania rozwoju Małopolski*, red. Z. Górka, A. Jelonek, Kraków 2002, s. 361-366; L. Bączek, K. Heffner, *Przestrzenne zróżnicowanie wyników wyborów w województwie łódzkim w latach 1990-1995*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica" 2004, nr 5, s. 3-16; R. Matykowski, *Przestrzenne różnice w zachowaniach wyborczych mieszkańców województwa podlaskiego*, [w:] *Współczesne problemy badawcze geografii polskiej – geografii a człowieka*, red. D. Świątek, M. Bednarek, P. Siłka, Warszawa 2008, s. 28-33.

[23] K. Podemski, *Zróżnicowanie wyników wyborczych w Poznaniu. Przyczynek do ekologii politycznej miasta*, „Kronika Miasta Poznania" 1993, nr 3-4, s. 381-403; R. Matykowski, *Zachowania elektoralne mieszkańców gminy Stary Sącz w wyborach parlamentarnych 1991 i 1993 roku*, [w:] *Miasto i gmina Stary Sącz w okresie transformacji 1991-1993*, red. B. Głębocki, Poznań 1994, s. 157-159; J. Flis, *Wybory do Sejmu i sejmiku na przykładzie Łapanowa*, [w:] *Wybory samorządowe w kontekście mediów i polityki...*, s. 97-120.

[24] G. Węcławowicz, *Geografia wyborcza Warszawy i aglomeracji warszawskiej*, [w:] *Miasta polskie w dwusetlecie prawa o miastach*, red. E. Kaltenberg-Kwiatkowska, Warszawa 1994, s. 357-369; M. Kowalski, D. Świątek, *Geografia wyborów samorządowych w Dzielnicy Śródmieście (1990-2006)*, [w:] *Dzielnica Śródmieście wczoraj, dziś i jutro. Materiały z sesji z okazji 20-lecia samorządności w Dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy. Zamek Królewski, 25 maja 2010*, red. H. Kisilowska, Warszawa 2010, s. 66-85.

[25] A. Duda, *Preferencje wyborcze mieszkańców Łodzi*, Uniwersytet Łódzki, Katedra Geografii i Politycznej i Studiów Regionalnych, Łódź 1997, maszynopis; M. Sobczyński, *Zróżnicowanie przestrzenne postaw politycznych mieszkańców Łodzi*, Łódź 2000.

[26] I. Kavetskyy, *Krajobraz wyborczy Szczecina na tle zróżnicowania społecznego miasta*, [w:] *Przemiany przestrzeni miast i stref podmiejskich*, red. J. Słodczyk, R. Klimek, Opole 2006, s. 99-112; T. Czapiewski, *Mapa wyborcza Szczecina. Przestrzenne zróżnicowanie zachowań wyborczych Szczecinian w latach 2006-2015*, „Acta Politica Polonica" 2016, nr 2(36), 21-34.

powiatu (nie dotyczy miast na prawach powiatu) oraz członków sejmiku województwa. W niektórych samorządach lokalnych dodatkowo przeprowadzane jest głosowanie na członków rad dzielnic (osiedli). Taka konstrukcja sprawia, że wyborca ma możliwość rozdzielenia swoich głosów pomiędzy listy wyborcze różnych komitetów wyborczych ubiegających się o mandaty w kolegialnych organach stanowiących i kontrolnych trzech (w przypadku miast na prawach powiatu dwóch) szczebli samorządu. Dodatkową okazję do podziału głosów stwarza bezpośrednia elekcja organu wykonawczego gminy (miasta). W tym miejscu należy jednak zwrócić uwagę, że wyborcy rzadko będą mieli okazję oddać spójny głos w tego typu elekcjach samorządowych. W zdecydowanej większości przypadków nie będą bowiem mieli do czynienia z sytuacją, w której ten sam komitet wyborczy zarejestrował swoje listy w wyborach na każdym szczeblu samorządu. Poza tym tego typu „międzysamorządowy" podział głosów będzie miał ograniczone polityczne konsekwencje, co wynika z faktu, iż funkcjonująca w Polsce trójstopniowa struktura samorządu terytorialnego nie ma hierarchicznego charakteru. Wyrazem tego jest m.in. przepis wynikający z art. 4 ust. 2 Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, zgodnie z którym organy samorządu województwa nie stanowią wobec powiatu i gminy organów nadzoru lub kontroli ani nie są organami wyższego stopnia w postępowaniu administracyjnym. Dlatego też z faktu, iż większość w sejmiku województwa posiada inną afiliację polityczną (partyjną) niż większość w radzie gminy lub radzie powiatu położonych na terenie tegoż województwa, wynikają ograniczone formalno-prawne bądź też polityczne konsekwencje dla obu organów.

Zdecydowanie ciekawiej wygląda natomiast podział głosów w wyborach przeprowadzanych na poziomie lokalnym (gminy), gdzie wyborcy mają możliwość jednoczesnego bezpośredniego wyboru zarówno organu wykonawczego (wójta, burmistrza, prezydenta miasta), jak i organu stanowiącego i kontrolnego (rady gminy lub rady miasta). Uwzględniając ustrojowe relacje pomiędzy oboma organami, sytuacja, w której afiliacje polityczne wójta, burmistrza, prezydenta miasta oraz większości w radzie nie są tożsame, może powodować znaczące konsekwencje dla ich funkcjonowania.

PRZEDMIOT BADAŃ, PYTANIA BADAWCZE I ZASTOSOWANA METODYKA

Mając na uwadze powyższe, przedmiotem niniejszego badania uczyniono głosowanie podzielone, które jest specyficznym rodzajem zachowania wyborczego. Zarejestrowane zostało ono w odniesieniu do części wyborców, którzy w trakcie jednoczesnych (przeprowadzanych tego samego dnia – 7 kwietnia 2024 roku) wyborów Prezydenta Miasta Krakowa i Rady Miasta Krakowa zdecydowali się na oddanie (podzielenie) swoich głosów na kandydatów zgłoszonych do obu rywalizacji wyborczych przez dwa różne komitety wyborcze. Przeprowadzone w dalszej części artykułu analizy ukierunkowane były na udzielenie odpowiedzi na następujące pytania: 1) Jaka była skala głosowania podzielonego w I turze wyborów samorządowych przeprowadzonych w Krakowie 7 kwietnia 2024 roku?; 2) Które elektoraty popierające poszczególnych kandydatów

na Prezydenta Miasta Krakowa były najbardziej skłonne do rozdzielenia głosów?; 3) Jakie było przestrzenne zróżnicowanie częstotliwości głosowania podzielonego w Krakowie? Opierając się na przeglądzie literatury i postawionych pytaniach badawczych, autorzy sformułowali następującą tezę: głosowanie podzielone, charakteryzujące się zróżnicowanym poziomem w wymiarze politycznym i przestrzennym, istotnie wpływa na wynik wyborów samorządowych na szczeblu lokalnym.

Poszukując odpowiedzi na sformułowane pytania badawcze, wykorzystano dane Państwowej Komisji Wyborczej (PKW) ilustrujące sposób głosowania na listy kandydatów na członków Rady Miasta Krakowa oraz kandydatów ubiegających się o fotel Prezydenta Miasta Krakowa 7 kwietnia 2024 roku. Na podstawie tych danych przeprowadzono analizy głosowania podzielonego w różnych układach przestrzennych, poczynając od poziomu całego miasta, poprzez poszczególne jego dzielnice, siedem okręgów wyborczych wyodrębnionych na potrzeby elekcji do Rady Miasta Krakowa, a skończywszy na stałych 411 obwodach głosowania, w których Krakowianie oddawali swoje głosy zarówno na kandydatów na radnych miejskich, jak i tych ubiegających się o urząd Prezydenta Miasta.

Ustalenia poziomu głosowania podzielonego w wyborach Prezydenta Miasta Krakowa oraz członków Rady Miasta Krakowa dokonano poprzez porównanie poziomów poparcia (liczby głosów oraz odsetka uzyskanych głosów) zdobytych przez listy wyborcze zarejestrowane przez poszczególne komitety oraz powiązanych z nimi kandydatów na Prezydenta Miasta Krakowa. Różnica pomiędzy liczbą głosów zdobytych przez kandydata na prezydenta a liczbą głosów zdobytych przez listę, które zarejestrowane zostały przez ten sam komitet wyborczy, ilustruje poziom głosowania podzielonego w tych wyborach w odniesieniu do tego kandydata. Różnica wyrażona jako liczba dodatnia oznacza, że w głosowaniu na kandydata oddanych zostało więcej głosów niż na powiązaną z nim listę kandydatów na radnych (kandydat był bardziej popularny niż lista). Z kolei różnica wyrażona jako liczba ujemna oznacza dokładnie odwrotną sytuację, w której to lista wyborcza zdobyła większe poparcie niż kandydat na prezydenta. Całkowita liczba głosów podzielonych oddanych w wyborach samorządowych w Krakowie z 7 kwietnia 2024 roku obliczona została jako suma różnic (wyrażona w wartościach bezwzględnych) pomiędzy poparciem uzyskanym przez poszczególnych kandydatów na prezydenta oraz powiązanych z nimi list.

W tym miejscu poczynić należy kilka uwag o charakterze metodycznym. Dane zagregowane dotyczące głosowania w wyborach Prezydenta Miasta Krakowa oraz Rady Miasta Krakowa w ograniczonym stopniu stanowią źródło informacji na temat struktury indywidualnych preferencji politycznych kryjących się za decyzjami dotyczącymi udzielenia bądź nieudzielenia poparcia w akcie głosowania. Należy również zaznaczyć, że wykorzystana przez autorów metoda obliczania poziomu głosowania podzielonego pozwala jedynie na określenie „wyniku netto" częstotliwości, z jaką ten typ zachowania wyborczego występuje w elektoracie. Metoda ta nie daje możliwości ustalenia, w jakim stopniu zachowania poszczególnych wyborców znosiły się nawzajem. Przykładowo jeżeli pięciu wyborców zagłosowało na kandydata na prezydenta zarejestrowanego przez komitet wyborczy A i na listę wyborczą komitetu wyborczego B, zaś kolejnych pięciu wyborców oddało swoje głosy na kandydata na prezydenta zarejestrowanego przez

komitet wyborczy B i na listę wyborczą komitetu wyborczego A, w rzeczywistości będzie to oznaczało, że 100% głosujących podzieliło swoje głosy. Częstotliwości tej nie zarejestruje natomiast metoda oparta na danych zagregowanych, która ujawni sytuację dokładnie odwrotną, w której 100% głosujących oddało spójne głosy na prezydenta i listę radnych. Zastosowanie tej metody pozwala zatem na oszacowanie jedynie minimalnego poziomu głosowania podzielonego. Jednakże nie umożliwia określenia pomiędzy którymi komitetami wyborczymi następował przepływ głosów podzielonych przez wyborców wyrażających swoje poparcie wobec kandydatów na prezydenta oraz radnych.

Zastosowanie metody ustalania poziomu głosowania podzielonego opierającej się na porównaniu liczby głosów zdobytych w różnych rywalizacjach wyborczych ma sens wyłącznie wtedy, jeżeli w obu głosowaniach udział wzięła zbliżona (lub w idealnej sytuacji taka sama) liczba wyborców. W przeciwnym wypadku zasadniczą przyczyną różnicy w liczbie głosów zdobytych przez kandydatów na prezydenta a liczbą głosów zdobytych przez powiązaną z nim listę kandydatów na radnych będzie zróżnicowana frekwencja. Czy przypadek ten dotyczy analizowanych wyborów? Otóż nie, w wyborach Prezydenta Miasta Krakowa oraz Rady Miasta Krakowa udział wzięła porównywalna liczba wyborców. Z danych PKW wynika, że w związku z głosowaniem na członków Rady łącznie wydanych (w lokalach wyborczych oraz w głosowaniu korespondencyjnym) zostało 298 652 kart do głosowania. Z kolei w przypadku wyborów Prezydenta Miasta łącznie wydano ich 299 910. Oznacza to, że na potrzeby głosowania na Prezydenta wydano 1258 kart do głosowania więcej niż w przypadku głosowania na radnych. Różnica ta utrzymuje się również w przypadku kart wyjętych z urn. W przypadku głosowania na Prezydenta było ich 299 810, zaś w przypadku głosowania na radnych miejskich 298 569 (różnica na poziomie 1241 kart na korzyść wyborów prezydenckich). Rzecz jasna nie wszystkie głosy oddane na kartach były ważne i tym samym stanowiły podstawę do ustalenia wyników głosowania. W głosowaniu na Prezydenta Miasta Krakowa oddanych zostało 2599 głosów nieważnych, w przypadku głosowania do Rady było to 2594. W tym miejscu warto przytoczyć dane dotyczące przyczyn nieważności głosów. Najwięcej głosów nieważnych (1084) w głosowaniu na Prezydenta dotyczyło sytuacji, w której wyborca oddał swój głos na kandydata skreślonego (tj. takiego, który wycofał się z rywalizacji po terminie wydruku kart, wskutek czego jego nazwisko w dalszym ciągu widniało na karcie do głosowania). W wyborach z 7 kwietnia 2024 roku sytuacja ta dotyczyła Stanisława Mazura oraz Jerzego Muzyka, którzy wycofali się z rywalizacji wyborczej 3 kwietnia 2024 roku, apelując jednocześnie do swoich sympatyków o głosowanie na Aleksandra Miszalskiego (S. Mazur) i Andrzeja Kuliga (J. Muzyk). W związku z tym, że wycofanie obu kandydatów nastąpiło już po ogłoszonym przez PKW terminie wydruku kart, ich nazwiska w dalszym ciągu widniały na kartach wykorzystywanych w głosowaniu przeprowadzonym 7 kwietnia 2024 roku[27]. W związku z tym część sympatyków obu kandydatów (najprawdopodobniej omyłkowo) zaznaczyła na karcie

[27] *Uchwała nr 59/2024 Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 12 lutego 2024 r. w sprawie wytycznych i wyjaśnień dotyczących druku i przechowywania kart do głosowania oraz trybu ich przekazania wraz z nakładkami na karty do głosowania sporządzonymi w alfabecie Braille'a obwodowym komisjom wyborczym w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz w wyborach*

właśnie ich nazwiska. Drugą pod względem częstości występowania przyczyną nieważności głosów było wrzucenie do urny pustej karty wyborczej, tj. takiej, na której nie został wskazany żaden z kandydatów. Z tego powodu za nieważne uznano 985 głosów oddanych w głosowaniu na Prezydenta Miasta. Z kolei w przypadku wyborów do Rady z tego powodu za nieważne uznanych zostało aż 2594 głosy (68% spośród wszystkich nieważnych głosów). Tym samym po odliczeniu głosów nieważnych w wyborach Prezydenta Miasta Krakowa oddanych zostało 297 089 głosów ważnych, zaś w wyborach członków Rady – 295 774. Przy tym poziomie udziału mieszkańców Krakowa w głosowaniu różnicę w liczbie ważnie oddanych głosów w obu elekcjach na poziomie 1315 głosów uznać należy za nieistotną.

Druga istotna kwestia metodyczna związana z wykorzystaną metodą dotyczy spójności (kompatybilności) przedstawionych wyborcom ofert politycznych w równolegle toczących się rywalizacjach wyborczych. Jeżeli w obu elekcjach o głosy ubiegałyby się zupełnie niepowiązane ze sobą propozycje polityczne, wtedy *de facto* wyborcy zostaliby pozbawieni możliwości oddania spójnego głosu, a każdy ich głos byłby głosem podzielonym. Innymi słowy, wyborcy zostaliby „zmuszeni"[28] do podziału głosów wskutek niekompatybilności ofert politycznych przedstawionych im pod głosowanie w obu rywalizacjach.

W I turze wyborów samorządowych przeprowadzanej w Krakowie 7 kwietnia 2024 roku mieliśmy do czynienia z wysokim poziomem kompatybilności ofert politycznych zgłoszonych do rywalizacji o fotel Prezydenta Miasta oraz miejsca w Radzie. W wyborach Prezydenta nie pojawił się kandydat (np. bezpartyjny lub „nibybezpartyjny"), który nie byłby formalnie powiązany z listą w wyborach do Rady Miasta Krakowa[29]. Spośród dziewięciu komitetów wyborczych, które zarejestrowały swoje listy w wyborach

wójtów, burmistrzów i prezydentów miast zarządzonych na dzień 7 kwietnia 2024 r., [online] https://pkw.gov.pl/uploaded_files/1707866976_druk-i-przekazanie-kart-do-glosowania-2024-r.pdf, 26 VII 2026.

[28] W literaturze przedmiotu ten rodzaj zachowania wyborczego określany jest mianem koniecznego podziału głosów (ang. *necessary split-ticket voting*). W tym przypadku podział głosów nie jest wynikiem świadomej i zaplanowanej decyzji elektoratu, lecz koniecznością wynikającą ze strategii przyjętej przez partię polityczną (będącą jego pierwszą preferencją), która zdecydowała się zrezygnować z wystawiania swoich kandydatów (list) we wszystkich równolegle odbywających się elekcjach. Wyborców zmuszonych do wyrażania swojego poparcia zgodnie z tym schematem często określa się mianem „sfrustrowanych" (ang. *frustrated voters*), w przeciwieństwie do wyborców „usatysfakcjonowanych" (ang. *satisfied voters*), którzy mają możliwość oddania głosu na najbardziej przez siebie preferowane ugrupowanie we wszystkich rywalizacjach wyborczych. K. Benoit, D. Giannetti, M. Laver, *Voter Strategies with Restricted Choice Menus*, „British Journal of Political Science" 2006, vol. 36, s. 459-485; B.C. Burden, *Candidate-Driven Ticket Splitting in 2000 Japanese Elections*, „Electoral Studies" 2009, vol. 28, s. 33-40; T. Gschwend, H. van der Kolk, *Split Ticket Voting in Mixed Member Proportional Systems: The Hypothetical Case of The Netherlands*, „Acta Politica" 2006, vol. 41, s. 163-179.

[29] Wyborcy popierający kandydaturę na Prezydenta, niepowiązanej z żadnym z komitetów wyborczych, który uczestniczył w rywalizacji o mandaty w Radzie Miasta, byliby rzecz jasna zmuszeni do rozdzielenia przysługujących im głosów (patrz przypis 28). W odmiennej sytuacji znaleźliby się wyborcy popierający kandydata na Prezydenta, który ze względów taktycznych (związanych przede wszystkim z dążeniem do maksymalizacji rezultatu wyborczego) zdecydował się na „odseparowanie" od listy wyborczej macierzystego ugrupowania i uczestniczenie w rywalizacji jako kandydat pozornie niezależny. W takiej sytuacji głosy oddane na tego typu „nibybezpartyjnego" kandydata oraz listę jego macierzystego ugrupowania nie mogłyby zostać uznane za podzielone, lecz byłyby klasyfikowane jako głosy spójne.

do Rady Miasta Krakowa, aż siedem poddało pod głosowanie Krakowian także swojego kandydata na Prezydenta. Jedynymi, które tego nie uczyniły, były KWW Stanisława Mazura oraz KWW Samorządny Kraków. Pamiętajmy jednakże, że przez pewien czas kandydaci obu komitetów uczestniczyli w kampanii wyborczej, a dopiero w ostatnim jej tygodniu wycofali się z udziału w rywalizacji o fotel prezydenta. W związku z tym sympatycy obu komitetów zostali niejako „zmuszeni" do podziału swoich głosów. Faktem jest jednak, co potwierdzają wyniki głosowania do Rady, że sympatycy obu komitetów stanowili stosunkowo niewielką część krakowskiego elektoratu. W głosowaniu do Rady Miasta na KWW Stanisława Mazura oddanych zostało 7105 głosów (2,4%), zaś na KWW Samorządny Kraków – 1467. Dane PKW w ograniczonym zakresie pozwalają nam w kategoryczny sposób wypowiadać się odnośnie do sposobu głosowania tych osób w wyborach prezydenckich. Można zakładać, że spora ich część oddała nieważny głos na kandydata, który wcześniej wycofał się z rywalizacji o fotel Prezydenta. Nie można wykluczyć, że niektórzy z nich zdecydowali się oddać pustą kartę do głosowania na Prezydenta. Na podstawie danych PKW nie jesteśmy w stanie w żaden sposób określić, ilu z nich przeniosło swoje poparcie, zgodnie z rekomendacjami liderów obu komitetów, tj. na Aleksandra Miszalskiego i Andrzeja Kuliga.

Przestrzenne zróżnicowanie wyników wyborów i głosów podzielonych ukazano m.in. za pomocą kartograficznych metod prezentacji z wykorzystaniem oprogramowania ArcMap 10.8 firmy Esri. ArcGIS Desktop 10.8 to zaawansowane oprogramowanie GIS (Geographic Information System) służące do tworzenia, analizowania i wizualizacji danych przestrzennych. Umożliwia przeprowadzanie kompleksowych analiz geograficznych oraz tworzenie map tematycznych, modeli przestrzennych i raportów. Podziału analizowanych danych na klasy dokonywano poprzez wyznaczanie naturalnych przerw metodą Jenksa[30]. Polega ona na takim grupowaniu danych, aby zminimalizować zmienność wewnątrz klas i zmaksymalizować zróżnicowanie pomiędzy nimi, dzięki czemu granice przedziałów zostają wyznaczone w miejscach „naturalnych przerw" w rozkładzie statystycznym opracowywanych danych. Metoda ta zakłada, że w obrębie klas nie jest zachowana stała liczba jednostek ani stała rozpiętość klas[31].

UCZESTNICY ORAZ PRZEBIEG I TURY WYBORÓW SAMORZĄDOWYCH W KRAKOWIE

Stawką I tury wyborów samorządowych w Krakowie były fotel Prezydenta Miasta oraz 43 mandaty radnych miejskich. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na szczególny kontekst tych wyborów, w których po raz pierwszy od 2002 roku nie uczestniczył Jacek Majchrowski. Ten wieloletni (jeden z tzw. wiecznych prezydentów[32]) włodarz Kra-

[30] G.F. Jenks, *The Data Model Concept in Statistical Mapping*, „International Yearbook of Cartography" 1967, vol. 7, s. 186-190.

[31] J. Pasławski, *Jak opracować kartogram*, Warszawa 2003, s. 120.

[32] M. Drzonek, *Wskaźniki badania pozycji politycznej „wiecznych prezydentów"*..., s. 91-108.

kowa w latach 2002-2018 pięciokrotnie – jako kandydat zgłaszany przez komitety wyborcze wyborców (Ponadpartyjny Komitet Wyborczy Wyborców „Przyjazny Kraków" (2002), KWW Jacka Majchrowskiego (2006-2014) oraz KWW Jacka Majchrowskiego Obywatelski Kraków (2018), formalnie niezwiązany z żadną partią polityczną funkcjonującą na ogólnokrajowej scenie politycznej – stawał do rywalizacji wyborczej, pokonując za każdym razem swoich kontrkandydatów w II turze: w 2002 roku Józefa Lassotę (KWW „Twoje Miasto" Obywatelski Komitet Wyborczy Wyborców Józefa Lassoty, powiązany z UW), w 2006 roku Ryszarda Terleckiego (PiS), w 2010 roku Stanisława Kracika (PO), w 2014 roku Marka Lasotę (PiS), zaś w 2018 roku Małgorzatę Wassermann (PiS)[33]. W listopadzie 2023 roku J. Majchrowski ogłosił swoją decyzję o rezygnacji z ubiegania się o reelekcję, co nadało wyborom z 2024 roku charakter walki o schedę po nim.

W wyborach prezydenckich pod głosowanie poddano siedem kandydatur. Cztery z nich reprezentowały komitety wyborcze powiązane z ogólnopolskimi partiami politycznymi: Konrad Berkowicz (KWW Konfederacja i Bezpartyjni Samorządowcy), Łukasz Kmita (KW Prawo i Sprawiedliwość), Rafał Komarewicz (KWW Rafała Komarewicza Kraków Trzecia Droga) oraz Aleksander Miszalski (KKW Koalicja Obywatelska). Na dzień, w którym przeprowadzona została I tura głosowania w wyborach samorządowych, cała czwórka kandydatów pełniła mandat posła na Sejm X Kadencji. Pozostałe trzy kandydatury reprezentowały lokalne komitety. W tej grupie znaleźli się Łukasz Gibała (KWW Łukasza Gibały – Kraków dla Mieszkańców), Adam Hareńczyk (KWW Zjednoczeni dla Krakowa) oraz Andrzej Kulig (KWW Andrzeja Kuliga „Ku Przyszłości"). Ostatni z kandydatów, pomimo iż ubiegał się o wybór z ramienia własnego komitetu wyborczego, uzyskał także oficjalne poparcie Polskiego Stronnictwa Ludowego.

W I turze wyborów poszczególni kandydaci uzyskali następujące poparcie:

Tabela 1. Wyniki głosowania w I turze wyborów Prezydenta Miasta Krakowa (7 IV 2024)

Kandydat na prezydenta Krakowa	Liczba głosów na kandydata	Procent głosów na kandydata
Aleksander Miszalski	110 556	37,21%
Łukasz Gibała	79 580	26,79%
Łukasz Kmita	58 795	19,79%
Andrzej Kulig	21 341	7,18%
Konrad Berkowicz	14 854	5,00%
Rafał Komarewicz	9126	3,07%
Adam Hareńczyk	2837	0,95%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

[33] M. Drzonek, *Im dłużej, tym „bezpartyjniej"*..., s. 123-140.

W związku z tym, że żaden z kandydatów nie zdobył bezwzględnej większości głosów, na 21 kwietnia 2024 roku zarządzone zostało ponowne głosowanie, w którym wyborcy dokonywali wyboru pomiędzy Aleksandrem Miszalskim i Łukaszem Gibałą. W wyniku głosowania w II turze prezydentem Krakowa został Aleksander Miszalski.

Z kolei o mandaty w Radzie Miasta Krakowa rywalizowało dziewięć komitetów wyborczych, spośród których cztery (KKW Koalicja Obywatelska, KW Prawo i Sprawiedliwość, KWW Rafała Komarewicza Kraków Trzecia Droga oraz KWW Konfederacja i Bezpartyjni Samorządowcy) powiązane były z ogólnopolskimi partiami politycznymi posiadającymi reprezentację w parlamencie, zaś pozostałych pięć (KWW Łukasza Gibały – Kraków dla Mieszkańców, KWW Andrzeja Kuliga „Ku przyszłości", KWW Stanisława Mazura, KWW Zjednoczeni dla Krakowa i KWW Samorządny Kraków) stanowiły lokalne komitety wyborcze.

W wyniku głosowania przeprowadzonego 7 kwietnia 2024 roku poszczególne komitety uzyskały następujące poparcie:

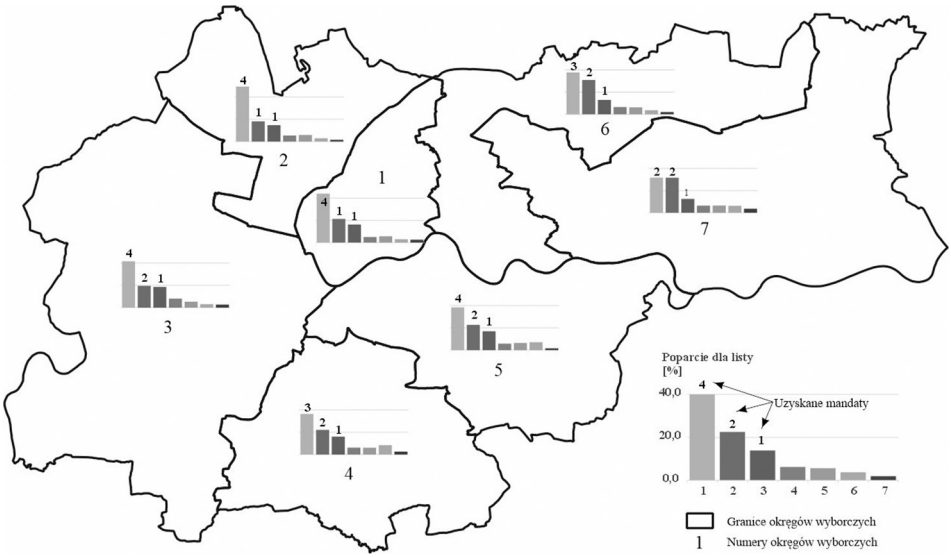
Tabela 2. Poparcie dla komitetów wyborczych rywalizujących o mandaty w Radzie Miasta Krakowa (7 IV 2024)

Komitet wyborczy	Liczba głosów	Procent głosów	Liczba mandatów
KKW Koalicja Obywatelska	118 641	40,11%	24
KW Prawo i Sprawiedliwość	68 615	23,20%	12
KWW Łukasza Gibały – Kraków dla Mieszkańców	46 012	15,56%	7
KWW Rafała Komarewicza Kraków Trzecia Droga	18 430	6,23%	0
KWW Konfederacja i Bezpartyjni Samorządowcy	17 753	6,00%	0
KWW Andrzeja Kuliga „Ku Przyszłości"	14 264	4,82%	0
KWW Stanisława Mazura	7105	2,40%	0
KWW Zjednoczeni dla Krakowa	3487	1,18%	0
KWW Samorządny Kraków	1467	0,50%	0
Razem	295 774	100%	43

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza.

Pomimo iż ustawowy próg wyborczy wynoszący 5%, który uprawnia do udziału w podziale mandatów, przekroczyło pięć komitetów, swoich przedstawicieli do Rady Miasta Krakowa wprowadziły jedynie trzy z nich: KKW Koalicja Obywatelska – 24 mandaty (55,81%), KW Prawo i Sprawiedliwość – 12 mandatów (27,91%) oraz KWW Łukasza Gibały – Kraków dla Mieszkańców – 7 mandatów (16,28%).

Rycina 1. Poparcie dla komitetów wyborczych i liczba uzyskanych mandatów w wyborach do Rady Miasta w Krakowie wg okręgów wyborczych (7 IV 2024)

Opis: 1 – KKW Koalicja Obywatelska, 2 – KW Prawo i Sprawiedliwość, 3 – KWW Łukasza Gibały – Kraków dla Mieszkańców, 4 – KWW Rafała Komarewicza Kraków Trzecia Droga, 5 – KWW Konfederacja i Bezpartyjni Samorządowcy, 6 – KWW Andrzeja Kuliga „Ku Przyszłości", 7 – KWW Stanisława Mazura.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Rozkład poparcia dla komitetów wyborczych według okręgów przedstawia rycina 1, gdzie poprzez wysokość słupka zaprezentowano udział głosów uzyskanych przez poszczególne komitety oraz liczbę uzyskanych mandatów (kolejność komitetów podyktowana jest ich zbiorczym wynikiem). Przedstawiony rozkład pokazuje, że KKW Koalicja Obywatelska wygrała we wszystkich okręgach, uzyskując najwyższy wynik w okręgach położnych w zachodniej i południowej części miasta (okręgi nr 1-5). W pozostałych dwóch okręgach (nr 6 i 7) wynik KW Prawo i Sprawiedliwość był znacznie wyższy, a w okręgu nr 7 różnica ta wyniosła tylko 0,1% głosów. Spośród pozostałych komitetów uwidacznia się wyższe poparcie dla KWW Andrzeja Kuliga „Ku Przyszłości" w południowo-wschodniej części miasta, tj. w okręgach nr 4 i 5.

POZIOM GŁOSOWANIA PODZIELONEGO W KRAKOWSKICH WYBORACH SAMORZĄDOWYCH

W I turze wyborów samorządowych w Krakowie 71 403 wyborców podzieliło przysługujące im głosy, udzielając poparcia kandydatowi na Prezydenta Miasta, który został zarejestrowany przez inny komitet wyborczy niż ten, którego listę poparli w wyborach do

Rady Miasta. W ujęciu procentowym stanowi to 24,8% ogółu wyborców, którzy zagłosowali na listę jednego z siedmiu komitetów wyborczych, których kandydat zabiegał o głosy Krakowian również w wyborach prezydenckich. Jeżeli do tej liczby dodamy wyborców, którzy w wyborach członków Rady Miasta poparli listy zarejestrowane przez dwa komitety, które nie posiadały swojego reprezentanta w rywalizacji prezydenckiej, to liczba „rozdzielaczy głosów" wzrośnie do 79 975 wyborców, co stanowi 27%.

Wśród wyborców, którzy zdecydowali się podzielić swoje głosy pomiędzy kandydata na Prezydenta oraz listę radnych zarejestrowane przez dwa różne komitety wyborcze, najliczniejsi (42% ogółu „rozdzielaczy głosów"[34]) byli ci, którzy w głosowaniu prezydenckim oddali swój głos na Łukasza Gibałę, nie udzielając jednocześnie poparcia powiązanej z nim liście kandydatów na radnych miejskich. Kolejną pod względem liczebności grupę stanowili wyborcy, którzy w głosowaniu na radnych poparli listę KW Prawa i Sprawiedliwości, niemniej jednak nie zdecydowali się poprzeć Łukasza Kmity w jego staraniach o fotel Prezydenta Miasta (12,3%). Według podobnego schematu swoje preferencje wyborcze wyrazili sympatycy KWW Rafała Komarewicza Kraków Trzecia Droga (11,6% spośród wszystkich „rozdzielaczy głosów") oraz KKW Koalicja Obywatelska (10,1%), którzy w wyborach Prezydenta nie zdecydowali się udzielić poparcia powiązanym z nimi kandydatami. W tym miejscu warto zaznaczyć, że spośród czterech wyżej wymienionych kandydatów jedynie Łukasz Gibała zdobył więcej głosów niż powiązana z nim lista kandydatów na radnych miejskich.

Dane PKW umożliwiają analizę poziomu głosowania podzielonego nie tylko na całym obszarze wyborczym Krakowa, ale również w poszczególnych jego częściach – okręgach wyborczych, dzielnicach, a także stałych obwodach głosowania (patrz rycina 2).

Na poziomie okręgów wyborczych największy odsetek wyborców, którzy podzielili swoje głosy pomiędzy kandydata na prezydenta oraz listę radnych zarejestrowane przez dwa różne komitety wyborcze, wystąpił w okręgu wyborczym nr 6, w którym 36% głosujących udzieliło poparcia zgodnie z tym schematem głosowania. Drugi pod tym względem był okręg wyborczy nr 2, gdzie w ten sposób zagłosowało 35% wyborców. Najmniejsza różnica pomiędzy poparciem uzyskanym przez kandydata na Prezydenta Krakowa a powiązaną z nim listą kandydatów na radnych pojawiła się z kolei w okręgach wyborczych nr 3 i 4, gdzie swoje głosy podzieliło odpowiednio 21% i 20% wyborców.

Przestrzenne zróżnicowanie poziomu głosowania podzielonego jest jeszcze bardziej widoczne na poziomie dzielnic miasta. Najwięcej „rozdzielaczy głosów" głosowało w Dzielnicy XVII, gdzie ponad 43% głosujących poparło w wyborach prezydenckich kandydata zarejestrowanego przez inny komitet wyborczy niż ten, którego listę poparło w głosowaniu do Rady. W skali całego obszaru wyborczego najmniejszy odsetek wyborców (16,7%), którzy w głosowaniu poparli dwa różne komitety wyborcze zarejestrowano z kolei w Dzielnicy VI.

[34] Do ogólnej liczby „rozdzielaczy głosów" zaliczono także wyborców KWW Stanisława Mazura oraz KWW Samorządny Kraków, którzy zostali „zmuszeni" do oddania głosów podzielonych wskutek wycofania się z rywalizacji o fotel Prezydenta Krakowa kandydatów reprezentujących oba komitety.

Tabela 3. Głosowanie podzielone na poziomie okręgów wyborczych

Nr okręgu	Procent głosów podzielonych
1	26,9%
2	34,7%
3	20,8%
4	20,0%
5	26,0%
6	36,1%
7	33,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Tabela 4. Głosowanie podzielone na poziomie dzielnic Krakowa

Dzielnica	Procent głosów podzielonych
Dzielnica I	24,49%
Dzielnica II	24,67%
Dzielnica III	27,81%
Dzielnica IV	37,38%
Dzielnica V	25,80%
Dzielnica VI	16,70%
Dzielnica VII	15,38%
Dzielnica VIII	24,17%
Dzielnica IX	26,80%
Dzielnica X	25,18%
Dzielnica XI	28,51%
Dzielnica XII	33,66%
Dzielnica XIII	23,98%
Dzielnica XIV	32,52%
Dzielnica XV	34,52%
Dzielnica XVI	35,09%
Dzielnica XVII	43,24%
Dzielnica XVIII	29,75%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

POZIOM GŁOSOWANIA PODZIELONEGO WEDŁUG ELEKTORATÓW

Z punktu widzenia opisu schematu wyrażania preferencji politycznych, jakim jest głosowanie podzielone, poza przestrzenną dystrybucją jego częstotliwości w ramach obszaru wyborczego istotne znaczenie ma również identyfikacja elektoratów, które w największym zakresie skłonne były do oddawania przysługujących im głosów w ten właśnie sposób.

W poniższej tabeli zestawiono poparcie uzyskane przez komitety wyborcze, które pod głosowanie Krakowian 7 kwietnia 2024 roku poddały zarówno listę radnych, jak i kandydata na Prezydenta Miasta Krakowa. W zestawieniu pominięte zostały KWW Stanisława Mazura oraz KWW Samorządny Kraków, których kandydaci nie uczestniczyli w rywalizacji o fotel Prezydenta Miasta.

Analiza danych zawartych w tabeli 5 pozwala na sformułowanie kilku zasadniczych wniosków dotyczących głosowania podzielonego w wyborach Prezydenta Miasta Krakowa oraz Rady Miasta Krakowa. Kandydatem, w przypadku którego zarejestrowano największą różnicę pomiędzy liczbą uzyskanych przezeń głosów a liczbą głosów oddanych na powiązaną z nim listę wyborczą do Rady Miasta, był Łukasz Kmita. Kandydatura zarejestrowana przez KW Prawo i Sprawiedliwość zdobyła o ponad 9800 głosów mniej niż zgłoszona przezeń lista kandydatów na radnych miejskich. Uwagę zwraca również wynik kandydata KWW Rafała Komarewicza Kraków Trzecia Droga, na którego swoje głosy zdecydowała się oddać zaledwie połowa wyborców, którzy poparli listę Trzeciej Drogi w wyborach do Rady Miasta Krakowa. W dokładnie odwrotnej sytuacji znalazł się Łukasz Gibała, którego kandydatura na Prezydenta Miasta Krakowa cieszyła się zdecydowanie większym poparciem niż powiązana z nią lista kandydatów na radnych. Należy również zauważyć zrównoważony wynik zanotowany przez listę oraz kandydata zgłoszone przez KKW Koalicja Obywatelska. Aleksander Miszalski zdobył co prawda o 8000 głosów mniej niż lista kandydatów na radnych wystawiona przez Koalicję Obywatelską, niemniej jednak różnica ta stanowiła zaledwie 7% głosów.

Powyższe spostrzeżenia dotyczące wyników głosowania na listy oraz kandydatów komitetów wyborczych (z wyłączeniem KWW Zjednoczeni dla Krakowa) będących uczestnikami rywalizacji wyborczej o fotel Prezydenta i miejsca w Radzie przedstawiono na Wykresie 3. Na osi X odzwierciedlono poparcie uzyskane przez listy kandydatów na radnych, zaś na osi Y poparcie dla kandydatów na Prezydenta. W obu przypadkach poparcie zarejestrowane zostało na poziomie każdego spośród 411 stałych obwodów głosowania. Przebiegająca przez środek układu współrzędnych przerywana prosta reprezentuje sytuację, w której poziom poparcia uzyskany przez listę jest dokładnie taki sam jak ten uzyskany przez kandydata na Prezydenta (hipotetyczna sytuacja, w której wszyscy głosujący oddali spójne głosy). Punkty położone nad prostą reprezentują obwody głosowania, w których kandydat był popularniejszy niż lista wyborcza. Z kolei punkty położone poniżej prostej odnoszą się do obwodów głosowania, w których mieliśmy do czynienia z odwrotną sytuacją, tj. to lista kandydatów na radnych uzyskiwała większe poparcie niż kandydat na Prezydenta.

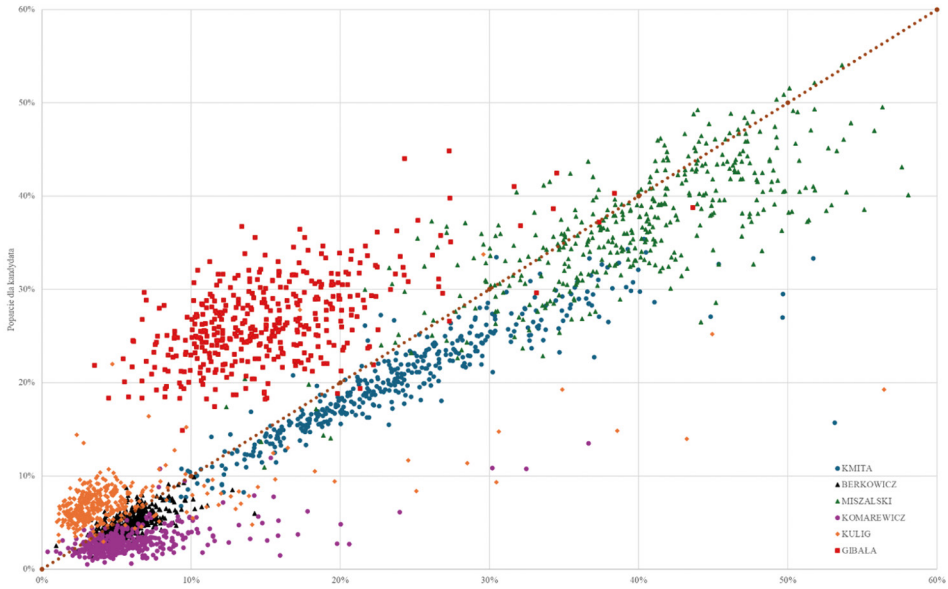
Tabela 5. Porównanie poparcia uzyskanego przez komitety wyborcze w głosowaniu do Rady Miasta Krakowa oraz na Prezydenta Miasta Krakowa

Głosowanie do Rady Miasta Krakowa			Głosowanie na Prezydenta Miasta Krakowa			Podział głosów (różnica poparcia)		
Komitet	**Liczba głosów [A]**	**Procent głosów [B]**	**Imię i nazwisko**	**Liczba głosów [C]**	**Procent głosów [D]**	**Różnice głosy [C-A]**	**Różnice p % [D-B]**	**Poziom głosów podzielonych * [(C-A)/C*100%]**
KKW Koalicja Obywatelska	118 641	40,11%	Aleksander Miszalski	110 556	37,21%	-8085	-2,90%	-6,81%
KW Prawo i Sprawiedliwość	68 615	23,20%	Łukasz Kmita	58 795	19,79%	-9820	-3,41%	-14,31%
KWW Łukasza Gibały – Kraków dla Mieszkańców	46 012	15,56%	Łukasz Gibała	79 580	26,79%	33 568	11,23%	+ 72,95%
KWW Rafała Komarewicza Kraków Trzecia Droga	18 430	6,23%	Rafał Komarewicz	9126	3,07%	-9304	-3,16%	-50,48%
KWW Konfederacja i Bezpartyjni Samorządowcy	17 753	6,00%	Konrad Berkowicz	14 854	5,00%	-2899	-1,00%	-16,33%
KWW Andrzeja Kuliga „Ku Przyszłości”	14 264	4,82%	Andrzej Kulig	21 341	7,18%	7077	2,36%	+ 49,61%
KWW Zjednoczeni dla Krakowa	3487	1,18%	Adam Hareńczyk	2837	0,95%	-650	-0,23%	-18,64%

* UWAGA: Znak „+” przy wartości odnoszącej się do poziomu głosowania podzielonego oznacza, że kandydat uzyskał w głosowaniu większe poparcie niż powiązana z nim lista radnych. Z kolei znak „-” oznacza, że kandydat uzyskał w głosowaniu mniejsze poparcie niż powiązana z nim lista radnych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Wykres 3. Głosowanie podzielone w obwodach głosowania na Prezydenta Miasta Krakowa oraz do Rady Miasta Krakowa (7 IV 2024)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Na podstawie danych zawartych w tabeli 5 oraz zilustrowanych na wykresie 3 możliwe jest sformułowanie jeszcze jednego wniosku dotyczącego głosowania podzielonego w krakowskich wyborach samorządowych z 7 kwietnia 2024 roku. Okazuje się bowiem, że wszyscy kandydaci powiązani z komitetami wyborczymi ogólnopolskich partii politycznych uzyskali gorsze wyniki w głosowaniu niż powiązane z nimi listy. Z drugiej strony kandydaci zarejestrowani przez lokalne siły polityczne (z wyjątkiem Adama Hareńczyka, który uzyskał niewielkie poparcie) zdobywali większe poparcie niż powiązane z nimi listy kandydatów do Rady Miasta Krakowa. Sytuacja ta stanowi niewątpliwie potwierdzenie siły komitetów wyborczych ogólnopolskich partii politycznych. Większa liczba głosów zdobytych przez zarejestrowane przez nie listy niż kandydatów na Prezydenta Krakowa może stanowić dowód potwierdzający, że część wyborców podejmujących decyzję o udzieleniu poparcia w wyborach lokalnych kieruje się przede wszystkim rozpoznawalnością partyjnego logo niż osobą samego kandydata. Jednocześnie przypadek Łukasza Gibały zdaje się potwierdzać, że duża osobista popularność kandydata, której nie towarzyszy popularność listy kandydatów na radnych, jest niewystarczająca dla odniesienia zwycięstwa w wyborach prezydenckich.

Przestrzenny rozkład głosów podzielonych według 411 obwodów głosowania prezentuje rycina 2, gdzie intensywność koloru odzwierciedla udział głosów podzielonych pomiędzy kandydatów ubiegających się o urząd Prezydenta Miasta Krakowa oraz kandydatów na radnych miejskich. Na diagramach przedstawiono wybrane 16 obwodów, które cechowały się udziałem głosów podzielonych powyżej 40% oraz liczbą głosów

oddanych na listy wyborcze w wyborach do Rady Miasta Krakowa powyżej 850. Tym samym wyodrębniono obwody o dużej częstotliwości głosów podzielonych i dużej liczbie oddanych głosów. Przestrzenny rozkład głosów podzielonych wykazuje znaczną heterogeniczność. Udział tych głosów waha się w szerokim zakresie – od 10,5% do 80,4%, co świadczy o silnym zróżnicowaniu preferencji wyborczych w poszczególnych obwodach.

Przestrzennie rozkład głosów oddanych na poszczególnych kandydatów wykazuje wyraźne tendencje. Łukasz Gibała, przy znacznym udziale głosów podzielonych (72,95%), odnotował większą liczbę głosów w wyborach prezydenckich niż powiązana z nim lista kandydatów na radnych w niemal wszystkich obwodach. Wyjątki stanowiły jedynie pojedyncze, peryferyjne obwody, gdzie mniej niż 20% wyborców, którzy poparli kandydaturę Ł. Gibały, zdecydowało się poprzeć listę kandydatów na radnych zarejestrowaną przez inny komitet wyborczy. Wyborcy, którzy popierali Rafała Komarewicza, najczęściej oddawali głosy na listy innych komitetów wyborczych w Bieńczycach (Dzielnica XVI), północnych Czyżynach (Dzielnica XIV) oraz w części Dębnik (Dzielnica VIII), szczególnie w rejonie Osiedla Europejskiego i Piltza. Natomiast elektorat Andrzeja Kuliga wykazywał silną skłonność do głosowania na niepowiązane z nim listy kandydatów na radnych w południowej części Krakowa, zwłaszcza w Swoszowicach (Dzielnica X, obejmujących obwody Opatkowice, Swoszowice i Wróblowice) oraz we wschodnim Podgórzu (Dzielnica XIII, Rybitwy i Przewóz).

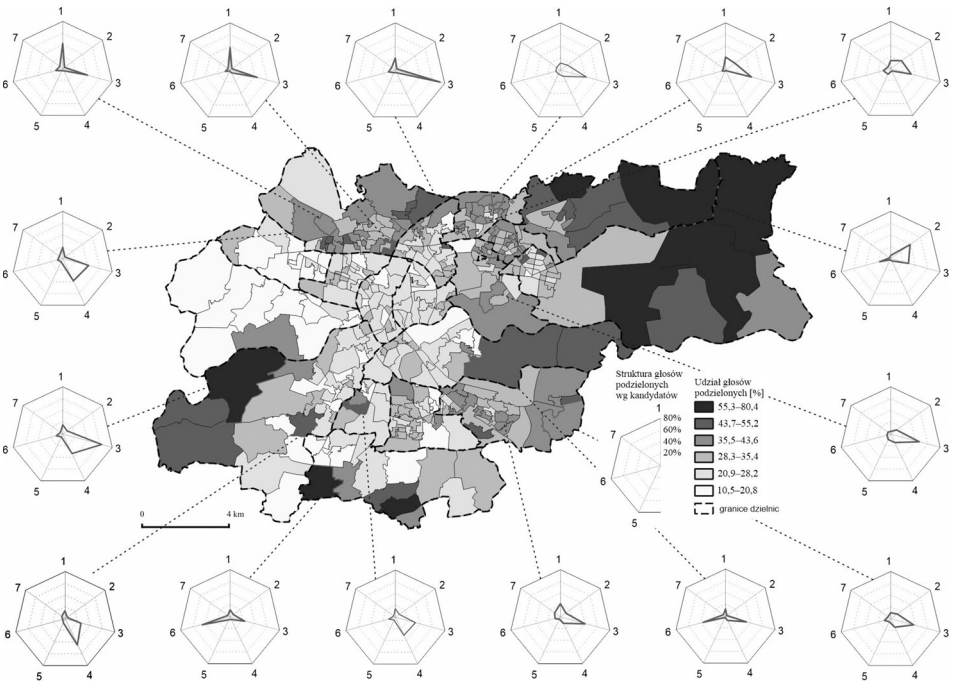
Obwód z najwyższym odsetkiem głosów podzielonych (ponad 80%) zlokalizowany jest w okręgu nr 6 i Dzielnicy XVII Wzgórza Krzesławickie. Jest to obszar dawnej wsi Kantorowice, przyłączonej do Krakowa w 1951 roku. Tak wysoki udział głosów podzielonych wynikał głównie z dużej różnicy między głosami oddanymi na listę KW Prawo i Sprawiedliwość a głosami oddanymi na Łukasza Kmitę (odpowiednio 169 i 50 głosów), co stanowiło niemal połowę wszystkich głosów podzielonych w tym obwodzie.

Analiza korelacji między udziałem głosów podzielonych a frekwencją wyborczą ujawniła, że obwody o wysokim udziale głosów podzielonych często charakteryzowały się niższą frekwencją, zwłaszcza w obrębie okręgów nr 6 i 7, a w szczególności w dzielnicach XV Mistrzejowice, XVI Bieńczyce, XVII Wzgórza Krzesławickie i XVIII Nowa Huta.

Interesującą tendencją przestrzenną jest wzrost udziału głosów podzielonych wraz z oddalaniem się od centrum miasta, co jest szczególnie widoczne we wschodniej części Krakowa. Niemniej jednak obwody położone w okręgu nr 3 (północno-zachodnia część miasta), zwłaszcza w Bronowicach (Dzielnica VI) i Zwierzyńcu (Dzielnica VII), stanowią wyjątek od tej reguły.

Istotną obserwacją jest stosunkowo wysoka ujemna korelacja (-0,66) między udziałem głosów podzielonych dla Łukasza Gibały i Andrzeja Kuliga oraz ich list do Rady Miasta. Oznacza to, że w wielu obwodach duża różnica pomiędzy liczbą głosów oddanych na jednego z tych kandydatów a liczbą głosów oddanych na powiązaną z nim listę korelowała z małą różnicą pomiędzy liczbą głosów oddanych na drugiego kandydata a powiązaną z nim listą.

Rycina 2. Przestrzenne zróżnicowanie udziału podzielonych głosów w obwodach głosowania na Prezydenta Miasta Krakowa oraz do Rady Miasta Krakowa (7 IV 2024)

Opis diagramów: 1 – KKW Koalicja Obywatelska oraz Aleksander Miszalski, 2 – KW Prawo i Sprawiedliwość oraz Łukasz Kmita, 3 – KWW Łukasza Gibały – Kraków dla Mieszkańców oraz Łukasz Gibała, 4 – KWW Rafała Komarewicza Kraków Trzecia Droga oraz Rafał Komarewicz, 5 – KWW Konfederacja i Bezpartyjni Samorządowcy oraz Konrad Berkowicz, 6 – KWW Andrzeja Kuliga „Ku Przyszłości" oraz Andrzej Kulig, 7 – KWW Zjednoczeni dla Krakowa oraz Adam Hareńczyk.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Przeprowadzone na potrzeby niniejszego tekstu analizy wskazują nie tylko znaczną skalę głosowania podzielonego (definiowanego jako różnica w poziomie poparcia uzyskanego przez kandydata na prezydenta oraz powiązaną z nim listę kandydatów na radnych) w wyborach organów uchwałodawczych i wykonawczych lokalnego samorządu, ale również jego istotne polityczne konsekwencje dla wyniku elekcji. Jak pokazuje przykład krakowskich wyborów samorządowych przeprowadzonych w kwietniu 2024 roku głosowanie podzielone było zjawiskiem znaczącym, dotyczącym (w zależności od przyjętego wariantu obliczeń) około 25-27% wyborców. Oznacza to, że co czwarty wyborca oddał swój głos na innego kandydata na Prezydenta Miasta Krakowa niż na listę wyborczą do Rady Miasta.

Największą grupę „rozdzielaczy głosów" stanowili wyborcy Łukasza Gibały. Elektorat udzielający mu poparcia w głosowaniu na Prezydenta Miasta był jednocześnie mniej skłonny do głosowania na powiązaną z nim listę kandydatów na radnych. Spośród kandydatów na Prezydenta Miasta Krakowa Łukasz Gibała uzyskał zdecydowanie więcej głosów niż jego lista w wyborach do rady, co sugeruje, że kandydatura ta miała silny, personalny charakter, przyciągający wyborców niezależnie od ich preferencji partyjnych.

Badanie wykazało, że głosowanie podzielone było istotnym zjawiskiem w krakowskich wyborach samorządowych z kwietnia 2024 roku, o zróżnicowanej intensywności w poszczególnych częściach miasta. Silne, personalne kandydatury, takie jak kandydatura Łukasza Gibały, mogą przyciągać wyborców niezależnie od preferencji partyjnych, co przekłada się na wysoki odsetek głosów podzielonych. Z drugiej strony warto zwrócić uwagę na wyniki Aleksandra Miszalskiego i listy KKW Koalicja Obywatelska, które pod względem uzyskanego poparcia charakteryzują się wysokim poziomem zrównoważenia. Oba spostrzeżenia, w powiązaniu z rozstrzygnięciami zarówno pierwszej, jak i drugiej tury wyborów prezydenckich, wskazują, że bez silnego zaplecza w postaci listy w wyborach do Rady Miasta Krakowa wygranie wyborów prezydenckich okazuje się bardzo trudne.

Zidentyfikowane w toku przeprowadzonego wywodu zróżnicowania przestrzenne wskazują na wpływ czynników lokalnych na decyzje wyborcze. Badanie to dostarcza cennych informacji o zachowaniach wyborczych na poziomie lokalnym i stanowi ważny wkład w badania nad partycypacją polityczną i funkcjonowaniem samorządu terytorialnego. Jednocześnie analiza wpływu czynników lokalnych na decyzje wyborcze wydaje się wartościowym kierunkiem dalszych badań.

Dodatkowo tekst podkreśla lukę badawczą w zakresie badań nad głosowaniem podzielonym na poziomie samorządowym w Polsce, co uzasadnia podjęcie tego tematu także w kolejnych analizach (dotyczących np. przyczyn głosowania podzielonego). Niniejsze badanie stanowi więc istotny krok w kierunku lepszego zrozumienia zachowań wyborczych w kontekście lokalnym.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawa

Uchwała nr 59/2024 Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 12 lutego 2024 r. w sprawie wytycznych i wyjaśnień dotyczących druku i przechowywania kart do głosowania oraz trybu ich przekazania wraz z nakładkami na karty do głosowania sporządzonymi w alfabecie Braille'a obwodowym komisjom wyborczym w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast zarządzonych na dzień 7 kwietnia 2024 r., [online] https://pkw.gov.pl/uploaded_files/1707866976_druk-i-przekazanie-kart-do-glosowania-2024-r.pdf, 26 VII 2026.

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, Dz.U. 2024, poz. 566.

Artykuły i monografie

Ames B., Baker A., Renno L.R., *Split-Ticket Voting as the Rule: Voters and Permanent Divided Government in Brazil*, „Electoral Studies" 2009, vol. 28, nr 1.

Arian A., Weiss S., *Split-Ticket Voting in Israel*, „The Western Political Quarterly" 1969, vol. 22, nr 2.

Bączek L., Heffner K., *Przestrzenne zróżnicowanie wyników wyborów w województwie łódzkim w latach 1990-1995*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica" 2004, nr 5.

Barker F., Boston J., Levine S., McLeay E., Roberts N.S., *An Initial Assessment of The Consequences of MMP in New Zealand*, [w:] *Mixed-Member Electoral Systems. The Best of Both Worlds?*, red. M.S. Shugart, M.P. Wattenberg, Oxford 2005, s. 297-322.

Bawn K., *Voters Responses to Electoral Complexity: Ticket-Splitting. Rational Voters and Representation in the Federal Republic of Germany*, „British Journal of Political Science" 1999, vol. 29, nr 3.

Benoit K., Giannetti D., Laver M., *Voter Strategies with Restricted Choice Menus*, „British Journal of Political Science" 2006, vol. 36.

Bowler S., Denemark D., *Split Ticket Voting in Australia: Dealignment and Inconsistent Votes Reconsidered*, „Australian Journal of Political Science" 1993, vol. 28, nr 1.

Burden B.C., *Candidate-Driven Ticket Splitting in 2000 Japanese Elections*, „Electoral Studies" 2009, vol. 28.

Burden B.C., Helmke G., *The Comparative Study of Split-Ticket Voting*, „Electoral Studies" 2009, nr 28.

Burden B.C., Kimball D.C., *Why Americans Split Their Ticket. Campaign Competition, and Divided Government*, Ann Arbor 2002.

Carman Ch.J., Johns R., *Linking Coalition Attitudes and Split-Ticket Voting. The Scottish Parliament Elections of 2007*, „Electoral Studies" 2010, vol. 29, nr 3, https://doi.org/10.1016/j.electstud.2010.03.002.

Chari V.V., Jones L.E., Morima R., *The Economics of Split-Ticket Voting in Representative Democracies*, „The American Economic Review" 1997, vol. 87, nr 5.

Curtice J., McCrone D., McEven N., Marsh M., Ormston R., *Revolution or Evolution? The 2007 Scottish Elections*, Edinburgh 2009.

Czapiewski T., *Mapa wyborcza Szczecina. Przestrzenne zróżnicowanie zachowań wyborczych szczecinian w latach 2006-2015*, „Acta Politica Polonica" 2016, nr 2(36), https://doi.org/10.18276/ap.2016.36-02.

D'Alimonte R., *Mixed Electoral Rules, Partisan Realignment, and Party System Change in Italy*, [w:] *Mixed-Member Electoral Systems. The Best of Both Worlds?*, red. M.S. Shugart, M.P. Wattenberg, Oxford 2005, s. 323-350.

De Vries W., Tarrance V.L., *Checked and Balance. How Ticket-Splitters Are Shaping the New Balance of Power in American Politics*, Grand Rapids–Cambridge 1998.

De Vries W., Tarrance V.L., *The Ticket-Splitters. A New Force in American Politics*, Grand Rapids 1972.

Drzonek M., Flis J., Wołek A., *Wybory lokalne*, [w:] *Atlas wyborczy Polski*, red. M. Kowalski, P. Śleszyński, Warszawa 2018, s. 239-246.

Drzonek M., *Im dłużej tym „bezpartyjniej"? Włodarze dużych miast w wyborach 2002-2018*, „Przegląd Politologiczny" 2019, nr 2.

Drzonek M., *Reelekcje prezydentów miast w wyborach bezpośrednich w Polsce*, Kraków 2013.

Drzonek M., *Wskaźniki badania pozycji politycznej „wiecznych prezydentów"*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Acta Politica" 2015, nr 33(3).

Duda A., *Preferencje wyborcze mieszkańców Łodzi*, Uniwersytet Łódzki, Katedra Geografii Politycznej i Studiów Regionalnych, Łódź 1997, maszynopis.

Elklit J., Kjaer U., *Split-ticket Voting in Times of Sub-national Government Reorganisation: Evidence from Denmark*, „Scandinavian Political Studies" 2009, vol. 32, https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2009.00237.x.

Farrell D.M., *Electoral Systems: A Comparative Introduction*, Basingstoke 2001.

Fiorina M.P., *Divided Government*, New York 1992.

Flis J., *Partie polityczne w wyborach prezydentów miast*, „Studia Politologiczne" 2011, nr 20.

Flis J., *Wybory do Sejmu i sejmiku na przykładzie Łapanowa*, [w:] *Wybory samorządowe w kontekście mediów i polityki*, red. M. Magoska, Kraków 2008, s. 97-120.

Gendźwiłł A., *Independent Mayors and Local Lists in Large Polish Cities: Towards a Non-partisan Model of Local Government?*, „Local Government Studies" 2012, vol. 38, nr 4, https://doi.org/10.1080/03003930.2011.649915.

Gendźwiłł A., *Wybory lokalne w Polsce. Uczestnictwo, konkurencja i reprezentacja polityczna w demokracjach mniejszej skali*, Warszawa 2020.

Grabowski W., *Czynniki determinujące reelekcję prezydentów polskich miast*, „Studia Regionalne i Lokalne" 2016, nr 4(66), https://doi.org/10.7366/1509499546606.

Gschwend T., van der Kolk H., *Split Ticket Voting in Mixed Member Proportional Systems: The Hypothetical Case of The Netherlands*, „Acta Politica" 2006, vol. 41, https://doi.org/10.1057/palgrave.ap.5500150.

Helmke G., *Ticket Splitting as Electoral Insurance: The Mexico 2000 Elections*, „Electoral Studies" 2009, vol. 28, nr 1, https://doi.org/10.1016/j.electstud.2008.06.009.

Hess A., *Mediatyzacja lokalnej komunikacji politycznej i strategie partyjne w kontekście samorządowych kampanii wyborczych*, [w:] *Profesjonalizacja i mediatyzacja kampanii politycznych w Polsce*, red. K. Churska-Nowak, S. Drobczyński, Poznań 2011, s. 147-172.

Jenks G.F., *The Data Model Concept in Statistical Mapping*, „International Yearbook of Cartography" 1967, vol. 7.

Jesse E., *The West German Electoral System: The Case for Reform, 1949-1987*, „West European Politics" 1987, vol. 10, nr 3, https://doi.org/10.1080/01402388708424642.

Kavetskyy I., *Krajobraz wyborczy Szczecina na tle zróżnicowania społecznego miasta*, [w:] *Przemiany przestrzeni miast i stref podmiejskich*, red. J. Słodczyk, R. Klimek, Opole 2006, s. 99-112.

Kowalski M., Świątek D., *Geografia wyborów samorządowych w Dzielnicy Śródmieście (1990-2006)*, [w:] *Dzielnica Śródmieście wczoraj, dziś i jutro. Materiały z sesji z okazji 20-lecia samorządności w Dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy. Zamek Królewski, 25 maja 2010*, red. H. Kisilowska, Warszawa 2010, s. 66-85.

Kowalski M., *Województwo małopolskie na mapie wyborczej Polski*, [w:] *Geograficzne uwarunkowania rozwoju Małopolski*, red. Z. Górka, A. Jelonek, Kraków 2002, s. 361-366.

Kuć-Czajkowska K.A., Wasil J., Sidor M., *Konsekwencje systemu wyborczego do miejskich samorządów w Polsce – wybrane problemy*, „Acta Politica Polonica" 2017, nr 3(41), http://dx.doi.org/10.18276/ap.2017.41-03.

Massicotte L., *Canada: Sticking to First-Past-the-Post for the Time Being*, [w:] *The Politics of Electoral System*, red. M. Gallagher, P. Mitchell, Oxford 2005, s. 99-118.

Matyja R., *Zachowania wyborcze mieszkańców miast w latach 1990-2015 a afiliacje polityczne ich prezydentów po 2002 roku*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Acta Politica" 2015, nr 33(3), https://doi.org/10.18276/ap.2015.33-01.

Matyja R., *Zróżnicowanie przestrzenne zachowań wyborczych w miastach prezydenckich. Wybory sejmowe 2015*, „Acta Politica Polonica" 2016, nr 2(36), https://doi.org/10.18276/ap.2016.36-01.

Matykowski R., *Przestrzenne różnice w zachowaniach wyborczych mieszkańców województwa podlaskiego*, [w:] *Współczesne problemy badawcze geografii polskiej – geografii a człowieka*, red. D. Świątek, M. Bednarek, P. Siłka, Warszawa 2008, s. 28-33.

Matykowski R., *Zachowania elektoralne mieszkańców gminy Stary Sącz w wyborach parlamentarnych 1991 i 1993 roku*, [w:] *Miasto i gmina Stary Sącz w okresie transformacji 1991-1993*, red. B. Głębocki, Poznań 1994, s. 157-159.

McAllister I., Darcy R., *Sources of Split-Ticket Voting in the 1988 American Elections*, „Political Studies" 1992, vol. 40, nr 4, https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.1992.tb01793.x.

Miernik R., *Charakterystyka wyborów samorządowych w Polsce*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis" 2019, nr 24, https://doi.org/10.31261/SPUS.2019.24.05.

Nohlen D., *Prawo wyborcze i system partyjny. O teorii systemów wyborczych*, przeł. R. Alberski, J. Sroka, Z. Wiktor, Warszawa 2004.

Pasławski J., *Jak opracować kartogram*, Warszawa 2003.

Podemski K., *Zróżnicowanie wyników wyborczych w Poznaniu. Przyczynek do ekologii politycznej miasta*, „Kronika Miasta Poznania" 1993, nr 3-4.

Rallings C., Trascher M., *Explaining Split-Ticket Voting at the 1979 and 1997 General and Local Elections in England*, „Political Studies" 2003, vol. 51, nr 3, https://doi.org/10.1111/1467-9248.00441.

Rallings C., Trascher M., *Split-Ticket Voting at the 1997 British General and Elections: An Aggregate Analysis*, „British Elections and Parties Review" 1998, vol. 8, nr 1, https://doi.org/10.1080/13689889808413008.

Roberts G.K., *German Electoral Politics*, Manchester 2006.

Rose R., *Ticket Splitting*, [hasło w:] *International Encyclopedia of Elections*, red. R. Rose, Washington 2000, s. 311-312.

Sanz A., *Split-Ticket Voting in Multi-Level Electoral Competition: European, National and Regional in Spain*, [w:] *The Multilevel Electoral System of EU*, red. C. van der Eijk, H. Schmitt, Mannenheim 2008, s. 101-136.

Schoen H., *Split-Ticket Voting in German Federal Elections, 1953-90: An Example of Sophisticated Balloting?*, „Electoral Studies" 1999, vol. 18, nr 4, https://doi.org/10.1016/S0261-3794(99)00023-2.

Sidorkiewicz K., *Zmiany prawa wyborczego w wyborach samorządowych w latach 1990-2010 i ich skutki*, [w:] *Prawne uwarunkowania funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce*, red. H. Gawroński, K. Olszewska, K. Sidorkiewicz, K. Starańczak, Elbląg 2020, s. 46-66.

Słobodzian B., *Wybory samorządowe 2018 roku, a zmiany w organizacji wyborów*, [w:] *Prawne uwarunkowania funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce*, red. H. Gawroński, K. Olszewska, K. Sidorkiewicz, K. Starańczak, Elbląg 2020, s. 25-34.

Sobczyński M., *Zróżnicowanie przestrzenne postaw politycznych mieszkańców Łodzi*, Łódź 2000.

Turska-Kawa A., *Wybory samorządowe w świadomości społecznej – postawy, zaangażowanie, percepcja*, [w:] *Wybory samorządowe 2010*, red. M. Kolczyński, W. Wojtasik, Sosnowiec 2011, s. 27-42.

Voters' Veto: The 2002 Election in New Zealand and the Consolidation of Minority Government, red. J. Vowles, Auckland 2004.

Wattenberg M.P., *Ticket Splitting in the United States*, [hasło w:] *International Encyclopedia of Elections*, red. R. Rose, Washington 2000, s. 312-314.

Węcławowicz G., *Geografia wyborcza Warszawy i aglomeracji warszawskiej*, [w:] *Miasta polskie w dwusetlecie prawa o miastach*, red. E. Kaltenberg-Kwiatkowska, Warszawa 1994, s. 357-369.

Wit-Świątkowska I., *Pozycjonowanie oferty wyborczej w wyborach prezydentów miast*, „Studia Politologiczne" 2011, nr 20.

Wybory samorządowe w kontekście mediów i polityki, red. M. Magoska, Kraków 2008.

Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego: Studium teoretyczno-empiryczne, red. E. Bujwid-Kurek, M. Kiwior-Filo, M. Banaś, Kraków 2024.

Zarycki T., *Regionalne zróżnicowanie preferencji wyborczych w województwie tarnobrzeskim*, [w:] *Vie politique locale. Ouvrage collectif, Collection de L'Ecole Internationale de Sciences Politiques Katowice*, red. J. Wódz, Katowice 1994, s. 221-236.

Bazy danych

American National Election Studies, [online] https://electionstudies.org/data-tools/anes-guide/anes-guide.html?chart=split_vs_straight_ticket_vote.

New Zealand Electoral Commission, [online] https://electionresults.govt.nz/.

Państwowa Komisja Wyborcza, [online] https://samorzad2024.pkw.gov.pl/samorzad2024/.

The Federal Returning Officer, [online] https://www.bundeswahlleiterin.de/en/service/glossar/s/stimmenkombination-stimmensplitting.html.

Jeremiasz SALAMON – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce, adiunkt w Instytucie Gospodarki Przestrzennej i Studiów Miejskich (Katedra Gospodarki Przestrzennej) Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Jego główne zainteresowania naukowe koncentrują się na zagadnieniach związanych z polityką rozwoju (polityka regionalna, polityka spójności Unii Europejskiej, terytorializacja polityki rozwoju, polityka miejska, rewitalizacja, strategiczne zarządzanie rozwojem na poziomie lokalnym i regionalnym) oraz problematyce wyborczej (systemy wyborcze oraz ich konsekwencje, zachowania wyborcze, systemy partyjne). Uczestniczył w pracach nad dokumentami strategiczno-programowymi na poziomie regionalnym, krajowym oraz europejskim.

Marcin SEMCZUK – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o ziemi, adiunkt w Instytucie Gospodarki Przestrzennej i Studiów Miejskich (Katedra Geografii Społeczno-Ekonomicznej) Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Jego zainteresowania naukowo-badawcze obejmują następujące zagadnienia: zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego w skali regionalnej i lokalnej, polityka rozwoju regionalnego i lokalnego, zmiany struktury użytkowania ziemi, zmiana dostępności do szkolnictwa podstawowego, rozwój obszarów peryferyjnych, turystyka na obszarach prawnie chronionych. W prowadzonych badaniach wykorzystuje Geograficzne Systemy Informacji (GIS) jako podstawowe narzędzie pracy.